

Prof. Dr. Nazif KUYUCUKLU

İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi

JAPON KALKINMASI MUCİZE Mİ?

Japonya İkinci Dünya Savaşı'nda yenilgisiyle birlikte, ekonomik ve militer gücünü tamamiyle kaybetmiş, denizaşırı toprakların elden çıkması ve buralara yerleşmiş Japon nüfusun da tekrar anavatana gelmesiyle, ülke nüfusunun beslenme düzeyi, savaş öncesinin % 55'ine düşmüştür (1). Sanayi yıkılınca, terhis edilmiş ordunun ve denizaşırı topraklardan gelen nüfusun da büyük etkileriyle ülkede işsizlik önemli bir sorun olmuştur. Üstelik 1947'lerde ülkede nüfus artışı da % 2 düzeyinde olduğundan değinilen güç durumu biraz daha ağırlaştırır olmuştur. Ancak, İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen böylesine kötü bir duruma rağmen, bugün Japonya toplam GSMH (Gayri Safi Milli Hasıla) bakımından ABD ve Sovyetlerden sonra üçüncü, sadece kapitalist dünya (Piyasa Ekonomileri ülkeleri arasında ise ikinci ülke durumundadır. 1980 verilerine göre dünya toplam GSMH'sının ABD % 22'sine, Sovyetler % 13'üne, Japonya da % 10'una sahiptir (2). Kişi başına GSMH bakımından ele alınırsa Japonya 10.47 bin dolarla (ABD 15.9 bin, İsviçre 14.1 bin, Kanada 13.3 bin, Avustralya 11.7, İsveç 11.3 bin, Danimarka 10.7 bin) bazı ülkeleri izlemektedir.

İkinci Dünya Savaşı'nda kapital stokunun tamamına yakını kaybetmiş olan Japonya bu duruma nasıl gelmiştir? Gerçekten bir mucize ile mi? Konuyu kısaca Japonya'nın ilk sanayileşmesi ve İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana olmak üzere, özetlemeye çalışacağız.

1- Japonya'da Sanayi Devrimi.

Japonya'da seri üretime dayalı sanayileşmenin başlangıcını tüm kaynaklar, 1868 Meiji Devrimi ile başlatırlar. Bu tarihin, yüzyıllardır dünyaya kapalı olan Samuray Yönetimi'nin yıkılıp dışa açılmayı ifade ettiğini belirtirler. Ancak, belirtmek gerekir ki, ülkede dışa açılma girişimleri bundan biraz daha önce başlamış, daha doğrusu

- (1) M. Reinhard-A.A.J. Daraquen, *Histoire Générale de la Population Mondiale*, Edition Montchretien, 1968, sy. 640.
- (2) *Japan 1987, An International Comparison*, Keizai Koho Center, Japan Institute For Social and Economic Affairs, s. 9

başlatılmıştır. ABD'nin Pasifikteki Doğu Hindistan Filosu komutanı Amiral Perry, ABD'nin Japonya'dan limanlarını dışa açmasını isteyen mektubunu Japonya'ya iletmış, 1844'lerde Hollanda'nın aynı mealde mektubunu hemen reddettiği halde, şimdiki kabul ederek, 1854'te Japonya-ABD Dostluk Anlaşması imza edilmiş ve bununla Japonya'nın dışa açılma kapıları aralanmış olmuştur. Tabii, değinmek gerekir ki Batı'nın Sanayi Devrimi'ni yapmış güçlü ülkelerinin buralara kadar gelip sömürgeci bazı eylemlerde bulunmuş olmaları, Japonya'yı böyle bir anlaşma imzalamasına zorlamıştır. 1858 yılında ise, esas amaç olan Japonya-ABD Ticaret Anlaşması imzalanmıştır ki, bunu Hollanda, Rusya, İngiltere ve Fransa ile yapılan Ticaret Anlaşmaları imzalamıştır ve ilk anlaşmadaki hükümler bu ülkelere de uygulanmıştır. Bu anlaşmalarla Japonya, taraflarla görüşmeden kendi gümrük vergilerinde herhangi bir değişiklik yapmamayı taahhüt etmiş, bu ülkelerin vatandaşlarını yargılayamamak isteklerini kabul etmiştir. Yani bu anlaşmalar Batılı ülkelere belirli imtiyazlar veren ama Japon egemenliğine sınırlamalar getiren, kapitüler anlaşmalar niteliğinde olmuştur. Böylece Japonya kapılarını açmaya, modernleşmeye başta ABD olmak üzere, yukarıdaki ülkelerin girişimleri ve Ticaret Anlaşmaları ile girmek zorunda kalmıştır. Bu tür Ticaret Anlaşmalarını imzalamak bakımından aramızda benzerlikler olmuştur. Nitekim Osmanlı İmparatorluğu da 1838'de İngiltere ile bir Ticaret Anlaşması imzalamak durumunda olmuş, burada da gümrük vergilerini Osmanlı İmparatorluğunun tek başına değiştirememesi ve öteki egemenlik kısıtlayıcı hükümler kabul edilmiştir. Gerçi, imparatorlukta Batılı büyük devletler lehine imtiyazlar (kapitülasyonlar) çok önceleri verilmiş olmakla birlikte, bunların verilmiş nedeni çok farklı olmuş, bunlar İmparatorluk yönetiminin kendi isteği ile olmuştur. 1838 Ticaret Anlaşmasının kabul nedenleri ise, bu dönemin siyasal-iktisadi ve askeri koşulların ülke yönetimi üzerindeki büyük baskısı olmuştur. Bizde olduğu gibi, Japonya'da da 1858 Ticaret Anlaşmasıyla verilmiş olan bu imtiyazların kaldırılması için uzun süre uğraşılırsa da, buna ancak 1911 yılında muvaffak olunabilmiştir (3).

Batı tipi endüstrileşme model ve teknolojisine geçmezden önce Japonya'nın Meiji öncesi ekonomisine birkaç cümle ile değinmekte yarar var. Japonya'da modern sanayinin kurulması, 1868'le başlayan Meiji döneminde olduğu belirtiliyorsa da, ülke ekonomisinde daha önceden bazı gelişmelerin sağlanmış olduğu anlaşılmaktadır.

Bir kere, ülkede İpekli Sanayii önemli sayılabilecek bir düzeye erişmiş, çay üretiminde de aynı durum sağlanmıştı. Bunlar köyde bile işbölümünün belirli bir düzeye gelmiş olduğunu göstermektedir. Aslında "köyde bile" demek fazla, çünkü İpekli Sanayii ipek böceği yetiştirilmesine, bunun yetiştirilmesi ise, dutçuluğa, yani köye, tarıma dayalıdır. Ancak, bazı araştırmalarla köylerde oturmakta olan nüfustan önemli bir oranının tarım dışı faaliyet alanlarında bulunduğuna değiniliyor. Böyle bir durum da, köylerde iş bölümünün epey ilerlemiş olduğunu gösterir. Bu durumu belirten bir nokta da, daha o dönemde belirli bölgelerde köy veya tarımla ilgili bazı araştırmaların yapılmış olmasıdır. Örneğin, Baku-Han bürokrasisinin (Edo Devri) Buşileri (Asker

(3) Keisuke Yamanaka, Meiji Devrinde Japonya'nın İktisadi Gelişmesi, İstanbul, 1987 (İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), sy. 19.

kökenli memurlar), "Köylerde Tarımda İşlere Dair Araştırma", Çoşu Han'ca yaptırılan "BO-ÇO" İklim Raporu", Suon ve Nogoto bölgelerinde tüm köylerin nüfusu, meslekleri, ürettikleri ürünler vb. durumları ortaya koyan araştırma" böyledir. Tabii, bunlar sonra da sürmüş, örneğin 1874'te "İllere Göre Ürün Tablosu", 1877 "Ülke Tarım Ürünleri Tablosu" bunlardan bazılarıdır (4).

Sonra, önemli düzeyde bir işbölümünün gelişmesi, üretimin artması ve iç ticaretin gelişmesi para-kredi kullanımını da kendi gelişmesi koşutunda geliştirmiştir. Poliçe ve kağıt para kullanımı da önemli düzeyde gelişme göstermiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, mal değişimi, yani ticaretin gelişmesiyle ilgili olarak bazı kuruluşlar epey önceden kurulmuşlardır. Örneğin Konoike'nin 1598'de, Mitsui'nin 1673'te, Sumitomo'nun 1691'de kurulmuş olduğu belirtilmektedir. Ama bunların yanında daha Yesuda, Okura, Furukava gibi girişimler vardır. Bu girişimler aile ortaklıkları olarak doğmuş, kumaş ticareti, ve maden, bu arada bakır üretimi gibi çeşitli alanlarda faaliyet gösterdikleri gibi, aralarından bir bölümünün bankerlikle de uğraştıklarına değinilmektedir. Bunlar daha sonra alanlarında tekel durumunda olan "Zaybatsu"lar olmuşlardır. Bilindiği gibi, belirli değişikliklerle bu isimlerden bazıları, günümüzde de, fakat uluslararası düzeyde olmak üzere, güncelliklerini sürdürmektedirler.

Bir başka nokta da, Japonya'da Edo devrinde yine iktisadi yaşamdaki bu gelişmelere koşut olarak, iktisadi düşüncede de belirli gelişmeler olmuş olmalıdır. Bu dönemde daha Sundai Dazai, Seiro Kaibo, Banto Yamagata, Baien Miura gibi iktisat alanında yapıtlar vermiş iktisatçılar çıkmıştır. Hattâ daha Baien Miura'nın 1772'de yazılmış "Değerin Esası" adlı yapıtı çok ilginç gözükmektedir (5). Oysa bilindiği gibi, iktisat biliminin babası olarak kabul edilen Adam Smith'in ünlü yapıtının yayın tarihi 1776'dır.

Tüm bu olaylar bize Japonya'da Meiji döneminden önce feodal ilişkilerin egemenliğine rağmen, iktisadi yaşamda önemli bazı gelişme ve değişmelerin meydana gelmiş olduğunu göstermektedir. Yukarıda değindiğimiz 1858 Ticaret Anlaşması'ndan sonra ise, daha doğrusu Batılı ülkelerin Japonya'ya kapılarını açturtmasından sonra ise, dış ticaret ilişkileri hemen gelişmeye ve tiracet hacmi yükselmeye başlamıştır. Nitekim 1860'ta 4.7 milyon dolar olan Japonya'nın dış ticaret hacmi (1.6 milyonu dışalım), 1865'te yani sadece beş yıl sonra 33.6 milyon dolar oluvermiştir. Böylece Japonya'nın dışsattımının da hızla büyüdüğü ortaya çıkmakta, burada da ipeklinin ve ipek ipliğinin, ayrıca çayın çok önemli olduğu anlaşılmaktadır. Gerçekten dışsattımda bunlar % 75-80 gibi bir oran oluşturmuşlardır ki, bu Osmanlı İmparatorluğundan farklı bir durumu oluşturmuştur: Yani Osmanlı İmparatorluğu tarımsal yapılı bir ülke olarak sadece ilkel madde, o da sınırlı ve fiyatları düşük olarak, ihracatçısı olduğu halde Japonya kendine özgü, hattâ üretiminde belirli teknikleri geliştirmiş olduğu ipekli, ipek ipliği ve çay dışsattımında istemin fazlalığından dolayı yüksek fiyatla dışsattımını sürdürebilmiştir. Bunlar da ülkeye, daha önce değişik yollardan sağlanmışlar yanında, yeni birikimler

(4) Ibid. sy. 50

(5) Ibid.

yapmıştır. Ülke dışı alımının ise, % 50'den fazlasının pamuklu olmak üzere % 70-80'ini tekstil oluşturmuştur.

Anamal ve girişim alanındaki bu belirli gelişmeler yanında, Japon nüfusu da iktisadi gelişme için önemli bir faktör durumunda olmuştur. Bir kere, ulusal birlik için çok önemli bir etken gibi gözüken dil birliği, başka etnik öğelerin bulunmaması, Japonya için önemli bir durum olarak gözükmektedir. Bu da Osmanlı İmparatorluğu'ndan farklı bir durumu ortaya koymaktadır. Sonra, nüfusun eğitim durumunun Meiji dönemi başında daha 1868'de oldukça yüksek, örneğin erkeklerde % 40 küsurlarda, kadınlarda da % 10'larda olduğu, 1875'te de erkeklerde % 54, Kadınlarda % 19 olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, 1876/1920 arasında toplam nüfusun % 50'sinin sürekli olarak faal nüfus içinde olduğu belirtilmektedir ve büyük olasılıkla bunun Meiji arifesinde de böyle olduğu düşünülebilir. Toplam faal nüfus ise, 1876'da onsekiz milyon küsurdur.

Meiji Devrimi dönemine gelince. Bu devrimle Japonya'nın eski feodal sistemini tasfiye ederek batı sanayileşme teknolojisine yöneldiğini, burada batıdaki gibi özel mülkiyeti ve burjuvaziye geliştirme yoluna gittiğini yineleyelim. Meiji ile birlikte uygulamalar da bu yönde olmuştur.

Bir kere 1869'da ülkede tüm toprakların imparator'a (yani ülkeye) ait olduğu ilân edilmiştir. Bununla hanların yani feodallerin yetkileri kısılmak istenmiştir. Sonra, 1871'de ülkenin eski yönetsel birimleri (idari taksimat birimleri) olan Hanlar yerine, il sistemi getirilmiş, yani merkezi yönetim güçlendirilmiştir. Aynı yıl arazi alım-satımı serbest bırakılmış, daha önce herhalde belirli meslek ve yere bağlılığı ifade eden "Çiftçi Karı" kaldırılıp meslek seçme ve ülkenin başka yerlerine gidebilme özgürlüğü getirilmiştir. Bu arada feodal düzenin bir uygulaması olan asker kökenli yüksek dereceli yönetici Daimyo'lar ve onlardan daha gerilerde bulunan Şizoku'lar, kendilerine tazminatlar verilerek tasfiye edilmeye çalışılmış, ancak bunun bazı ayaklanmalarla 1884'lere kadar sürdüğü belirtilmiştir. Yine bu yıllarda devlet bütçe gelirlerini yükseltebilmek açısından "Arazi Vergi Reformu Yasası" nı kabul etmiştir (6). 1873'te kabul edilen bu yasaya göre, arazi işlemlerindeki vergiye matrah arazi değeri esası getirilmiş ve oran da yüksek tutulmuştur. Bütçe gelirlerinin % 80'e kadar olan payını karşılaması bakımından çok önemli olmuş olan bu uygulama karşısında bazı köylü ayaklanmaları olmuştur. Ayrıca belirtmek gerekir ki, çok önemli olan kaynak gereksinmesini karşılayabilmek için 1872'de Devlet Bankalar Yasası çıkarılmış, bununla anamalin (sermayenin) % 60'ı ile % 6 faizli devlet tahvili alınması, bunlar karşılığında banknot çıkarılması, geri kalan % 40'ın da istendiğinde bu banknotları değiştirmek üzere, para olarak (altın-gümüş) kasada tutulması öngörülmüştür. Bunun yanında Anonim Ortaklıkların da özendirilmiş olduğunu belirtelim.

Devlet büyük bir altyapı gerçekleştirme girişimlerine girmiştir. Sanayi Devrimini yapmış Batılı ülkelerle, ABD, İngiltere, Fransa ve Almanya ile çeşitli alanlarda bilgi ve teknoloji aktarımı için işbirliğine girmiştir. Bu ülkelerden ulaşım ve sanayi in çeşitli

(6) Ibid. sy. 54.

altkollarında belirlenen programları gerçekleştirmek üzere uzmanlar getirilmiş, gelişme durumlarını bu ülkelerde yerinde görmek ve incelemek amacıyla, buralara belirli aralıklar ve sürelerle kendi elemanlarını göndermiştir. Bu arada ayrıca Batıda bu yeni seri teknolojileri öğrenmek üzere öğrenciler gönderilmiş, dönüşlerinde de bunlar hemen yabancıların yerlerini almışlardır. Ulaşımında demiryolu yapımında kısa sürede önemli sayılacak başarılar elde edilmiştir. Demiryolu uzunluğu 1872'de 17 mil iken 1890'da 1.693 mil, 1897'de de 2.950 mil olmuştur. 1880'de iplik eğirme kapasitesi 12.8 bin iğ iken, 1898'de, yani yirmi yıldan daha az bir zamanda bir milyon iğ in üstüne çıkmıştır. Bu da Japonya'nın pamukluda da uzun olmayan bir zamanda önemli gelişmeler sağlamış olduğunu gösteriyor. Bunların yanında ayrıca, devletin işlettiği madenler ve kurduğu fabrikalar olmuştur. Ancak, belirli bir süre sonra devlet bunları da Mitsui, Matsubishi, Kawasaki gibi Zaybatsu'lara hattâ maziyetlerinin çok altında olarak satmış, bu Zaybatsu'lar (büyük tekeller) hızla gelişmiştir. Ülkenin gemi yapımı ve öteki ağır sanayi gereksinmesini yani aramalı ihtiyacını karşılamak amacıyla devlet, 1890'lı yıllarda yeni teknolojiye dayalı bir de Demir-Çelik Sanayii kurmuş, çok daha sonra, yani 1834'lerde bu da özel kesim kuruluşlarıyla birleşerek karma duruma getirilmiştir.

Burada bir noktayı daha belirtmek gerekir. Japonya ilk kalkınma hareketini yapacak kaynaklara sahip olmuş olmakla birlikte, sanayi ilerledikçe gerekli ilkel maddeleri ve besin mallarını sürekli olarak kendi topraklarından sağlayabilmekten uzak gözükmiştir. Bu durum Japonya'yı da, Sanayi Devrimini yapmış öteki ülkeler gibi, sömürge savaşlarına itmıştır. Örneğin Japonya 1895'te Çin'le savaşmış, bu savaşta Çin'i yenerek Taiwan'ı almış ve aynı zamanda Çin'den başka ödünler de elde ettiği gibi, 1904/1905 'te Ruslarla olan savaşta da Ruslar'ı yenmiş ve arkasından Kore'yi ele geçirmiştir. Gerçi bu savaşlar, öteki büyük ülkelerle "ittifaklar" yapılarak yürütülmüş sömürge savaşlarıdır. Ama burada Japonya'nın payına da bazı şeyler düşmüştür. Japonya buralara ve buraların dışında bazı yerlere kendi nüfusunu iskân etme yoluna gitmiştir. Bu yolla Japon ekonomisi buralarıyla ilişkilenmiş ve belirli bütünleme süreçleri geçirmiştir.

Japonya'nın kapital birikimi ve sanayileşmesini hızlandıran tüm bu etkenler yanında, buna belirli katkılar yapmış bir olay da Birinci Dünya Savaşı'dır. Bu savaşta Japonya'nın kayıplarının çok küçük olduğu halde (ölü ve yaralı olarak ikibin kişi dolayında, bunun İngiltere'nin ikiyüzde biri olduğu, Rusya'nın kaybının ise dokuz milyon olduğu bildiriliyor (7), elde ettiği olanakların çok daha fazla olduğu bildirilmektedir. Bir kere, bu dönemde Japonya, daha önce Almanlar'ın elinde bulunmakta olan Çin topraklarından Pindiao'yu, Pasifikte Marshall, Carolin ve Marian adalarını elde etmiştir (8). Sonra, savaş nedeniyle büyük sanayi ülkelerinin üretimi durdurup savaş ekonomisine girmiş olmaları bu bölgede de ekonomik boşluklar yaratmış, bu boşlukları Japonya doldurmaya çalışmıştır. Ayrıca, savaşmakta olan bizzat bu büyük sanayi ülkelerinin mal istemleri olmuş, Japonya buna da cevap vermeye çalışmıştır. Tüm bunlar Japon sa-

(7) Nazif Kuyucuklu, İktisadi Olaylar Tarihi, I.Ü. Siyasal Bilgiler Fak. Yay., İkinci Bası, sy. 278.

(8) Ibid.

nayiine yeni hamleler kazandırmış, örneğin 1914/1918 arasında, dört yıllık bir süre içinde Makina ve Kimya Sanayii iki katı büyümüş, 1913/1918 arasında pamuklu dışsatımı % 185'lik bir artış göstermiştir (9). Aynı yıllar arasında Deniz Ticaret Filosu kapasitesi 1.5 milyon Gros tondan, 2.8 milyon tona çıkmış, 1914'te ülke dışticaret taşımacılığının % 57'sini gerçekleştirirken, 1918'de bu oran % 80'e yükselmiştir.

Yirminci Yüz Yıl başlarında artık, hele Birinci Dünya Savaşı yıllarında Japonya'nın sanayileşmede önemli gelişmeler sağlamış olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim madenlerde ve fabrikalarda çalışmakta olan işçi sayısının beş milyon dolayında olduğu, bunun birbuçuk milyonunun beş kişiden fazla işçi çalıştıran işletmelerde olduğu belirtilmektedir. Toplam faal nüfus bakımından düşünüldüğünde de, madenler ve sanayiide çalışanlar, 1876'da toplam faal nüfusun % 5'ini oluştururken, bu oran 1913'te % 19, 1920'de de % 20 olmuştur (10). Bu oranın bizde günümüzde bile % 15'lerde bulunduğu anımsanırsa, Japonya'nın daha Birinci Dünya Savaşı'nda nerelerde olduğu daha kolay anlaşılır. Japonya'nın sanayileşmesinde değinilmesi gereken ayrıca bir emek sorunu var. Bu konuda birçok çelişkili düşünceler ortaya konmuştur. Ancak, bizim elimizde yeterli kaynak bulunmadığından, yanlış bazı yargılara meydan vermemek için şimdilik bunu bir tarafa bırakıyoruz.

Böylece, Japonya'nın 1867/1912 yıllarını kapsadığı belirtilen Meiji döneminde Sanayi Devrimi'ni gerçekleştirmiş olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Bu bir mucize değil, belirli kararların etkisi ve olaylara akılcı bir yaklaşımla başarılabilmiş bir sonuçtur.

2- İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana.

İkinci Dünya Savaşı'nda Japonya'nın insan ve ekonomik güç bakımından büyük kayıplara uğramış olduğunu belirtmiştik. Kentler ve sanayi harabeye dönmüş, besin ve ilkelmadde sağlayan ve dışsatım alanları olan denizaşırı imparatorluk toprakları -ki bunlar toplam toprakların % 44'ünü oluşturmaktadırlar- elden çıkmış, 1945 Eylülü'nde ülke, başta ABD olmak üzere müttefiklerce işgal edilmişti (11). 1945/1947 yıllarında ABD örnek alınarak birçok yeni yasalar çıkarılmıştır. İşçilere toplu pazarlık sistemi yönünde sendika kurmada önemli haklar sağlanmış, ancak bu yıllarda sosyalist hareketlerin güçlülüğü karşısında bu alanda belirli zikzaklı hareketler de yapılmıştır. Ülkede eski feodal ilişkileri tamamiyle tasfiye edebilmek bakımından toprak reformu yapılmıştır. Bu arada Zaybatsu'ların tekel durumlarını ortadan kaldırmak açısından ABD'dekine uygun antitröst düzenlemeler getirilmiştir. Bu doğrultuda 1947'de bir Anayasa kabul edilmiştir ki, buna göre ülke, savaşı reddetmekte, savaş potansiyeline sahip olmayı yasaklamaktadır (12). Ancak, güvenliğini sağlamak için "Kendini Savunma

(9) İbid. sy. 279.

(10) Opcit. Keisuke Yamanaka, sy. 134, Tbl. 38.

(11) International Handbook of Industrial Relations, Comtemporary Developments, Ed. by Albert A. Blum, Greenwood Press Westp, Connecticut, 1981, sy. 325.

Gücü" olarak sınırlı bir güç oluşturmayı hedeflemiştir. İlk atom bombası atılan ülke olarak nükleer güçle ilgili "sahip olmama, imal etmeme ve girişine müsaade etmeme" gibi üç ilkeyi kabul etmiştir. Böyle bir tutumun sonucu olarak, interkontinental balistik füzelere ve uzun mesafeli bombardıman araç ve güçlerine, denizasırlı militer güce sahip olmamayı kabul etmiştir. Bu ilkeler çerçevesinde ülkenin "Kendini Savunma Gücü"ne ayırdığı kaynak 1988 bütçesinde % 6.5'lik bir oranı, GSMH'nın da % 1 bir oranını oluşturmaktadır (13). 1984'te savunma harcamalarının oranı ulusal bütçelerde ABD'nin % 27.8, Federal Almanya'nın % 22.3, Fransa'nın % 18.8, İngiltere'nin % 11.9 olduğu halde, Japonya'nın % 5.8 olmuştur (14). Bununla birlikte, ülkede son yıllarda savunma harcamalarının daha hızlı arttığı, örneğin sosyal güvenlik ve eğitim, bilim harcamaları artışından daha hızla geliştiği bildirilmektedir.

Ulusal ekonomi 1945/1954 döneminde tamir edilip savaş öncesi durumuna getirilmiştir. Burada Colombo plânı gibi bazı yardım programlarının, Kore Savaşı gibi dünya konjonktürünü yükselten olayların ekonomiye önemli katkıları olmuştur. 1955'te ulusal ekonomi, savaş öncesi düzeyine erişmiştir. Ancak bundan sonra ülke hızlı kalkınma dönemine girmiştir. Batı'dan önce Nylon, Polyester'den başlamak üzere teknolojiler alınıp hızla üretilmeye başlanmıştır. Bunu demir-çelikte kentinü sistemleri, sonra da daha önceki bilgilerle Batı'nın know-how'ı tamamlanarak radyo, televizyon, resim makineleri, dikiş makineleri, gemi yapımcılığı ve blok inşaatlar izlemiştir (15). Otomobil dışalımını yasaklanarak 1964'lere kadar iç üretim ve rekabet özendirilmiş, yerli üretim güçlenip maliyetler düşürüldükten sonra dışsatım hızlanmıştır. Japonya 1955'ten 1970'li yıllara kadar ortalama yıllık % 10 bir hızla gelişmiştir. Bu oran öteki ülkelerle karşılaştırıldığında çok önemli bir gelişme düzeyini oluşturmaktadır. Belirtilim ki Japonya yatırımlara GSMH'sının % 30 dolayında, hattâ %40'lara ulaşan bir oranını ayırabilmiştir. Bu da çok önemli bir oran olup, bu kadar büyükçe bir oranı ancak tüm kaynakların devletin elinde olduğu Sosyalist ülkeler ayırabilmektedirler. Bilindiği gibi bizde bu oran % 20'ler dolayındadır. Japonya'da değinilen bu oranın % 10'a yakın bir oranını devlet, geri kalanını Özel Kesim yapmaktadır. Ancak, devletin yatırımlarını yol ve liman gibi altyapılar oluşturduğu için de çok önemli olmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana sağlanabilmiş bu gelişmede, daha önceden devralınmış bir Know-How'ın ve bunu benimsemeye hazır teknik bir işgücünün de büyük katkısı olsa gerektir.

Bundan sonra Japon ekonomisinin gelişme hızında, dünya ekonomisindeki gelişmelere koşut olarak, düşmeler olmuştur. 1971'de ABD'nin yeni ekonomi politikası, sonra 1973'te ilk petrol bunalımı ortaya çıkmış, Japonya'yı da çok yakından etkileyerek çari işlemler dengesinde 4.7 milyar dolar açık vermesine neden olmuş, fakat ülke kalkınma hızını 1975'te % 3'ten, 1976'da % 6'ya çıkarmayı başarmıştır. 1982/1986 yılları arasında da yıllık kalkınma hızı % 4-5 arasında seyretmiştir.

(12) Japan, A Pocket Guide, Foreign Press Center, Japan, 1988, sy. 31.

(13) İbid. sy. 33.

(14) İbid.

(15) Takafusa Nakamura, Economic Development of Modern Japan, Ministry of Foreign Affairs, Japan, 1985, sy. 72.

Böylece Japonya, İkinci Dünya Savaşı'ndan günümüze de, yıkılmışlıktan başlayarak, Batı'nın yeni teknolojilerini getirip bunlara adaptasyonu sağlamış, GSMH'sının çok önemli bir bölümünü yatırımlara ayırarak hızlı bir kalkınma ile kapitalist dünyanın iki numaralı ülkesi ve Ödemeler Dengesinin fazlalık verdiği sayılı ülkelerden biri durumuna gelmiştir. Bu Japonya'nın ikinci kalkınma ve dünya arenasına çıkış hareketidir. Bu da mucize değil, aklın egemenliği ile başarılmış bir olaydır.

1945'ten itibaren Japonya'nın ekonomik kalkınması, savaş sonrası döneminde başlatılan ve 1950'li yıllarda hızlanan bir süreçtir. Bu süreçte Japonya'nın Batı ile ilişkileri, özellikle Amerika ile olan ticari ve teknolojik ilişkileri, büyük önem kazanmıştır. Japonya'nın bu dönemde gerçekleştirdiği ekonomik başarıları, Batı dünyasında büyük ilgiyle takip edilmiştir.

Japonya'nın ekonomik kalkınması, savaş sonrası döneminde başlatılan ve 1950'li yıllarda hızlanan bir süreçtir. Bu süreçte Japonya'nın Batı ile ilişkileri, özellikle Amerika ile olan ticari ve teknolojik ilişkileri, büyük önem kazanmıştır. Japonya'nın bu dönemde gerçekleştirdiği ekonomik başarıları, Batı dünyasında büyük ilgiyle takip edilmiştir.

Japonya'nın ekonomik kalkınması, savaş sonrası döneminde başlatılan ve 1950'li yıllarda hızlanan bir süreçtir. Bu süreçte Japonya'nın Batı ile ilişkileri, özellikle Amerika ile olan ticari ve teknolojik ilişkileri, büyük önem kazanmıştır. Japonya'nın bu dönemde gerçekleştirdiği ekonomik başarıları, Batı dünyasında büyük ilgiyle takip edilmiştir.

Japonya'nın ekonomik kalkınması, savaş sonrası döneminde başlatılan ve 1950'li yıllarda hızlanan bir süreçtir. Bu süreçte Japonya'nın Batı ile ilişkileri, özellikle Amerika ile olan ticari ve teknolojik ilişkileri, büyük önem kazanmıştır. Japonya'nın bu dönemde gerçekleştirdiği ekonomik başarıları, Batı dünyasında büyük ilgiyle takip edilmiştir.

Japonya'nın ekonomik kalkınması, savaş sonrası döneminde başlatılan ve 1950'li yıllarda hızlanan bir süreçtir. Bu süreçte Japonya'nın Batı ile ilişkileri, özellikle Amerika ile olan ticari ve teknolojik ilişkileri, büyük önem kazanmıştır. Japonya'nın bu dönemde gerçekleştirdiği ekonomik başarıları, Batı dünyasında büyük ilgiyle takip edilmiştir.

Japonya'nın ekonomik kalkınması, savaş sonrası döneminde başlatılan ve 1950'li yıllarda hızlanan bir süreçtir. Bu süreçte Japonya'nın Batı ile ilişkileri, özellikle Amerika ile olan ticari ve teknolojik ilişkileri, büyük önem kazanmıştır. Japonya'nın bu dönemde gerçekleştirdiği ekonomik başarıları, Batı dünyasında büyük ilgiyle takip edilmiştir.

Japonya'nın ekonomik kalkınması, savaş sonrası döneminde başlatılan ve 1950'li yıllarda hızlanan bir süreçtir. Bu süreçte Japonya'nın Batı ile ilişkileri, özellikle Amerika ile olan ticari ve teknolojik ilişkileri, büyük önem kazanmıştır. Japonya'nın bu dönemde gerçekleştirdiği ekonomik başarıları, Batı dünyasında büyük ilgiyle takip edilmiştir.

Japonya'nın ekonomik kalkınması, savaş sonrası döneminde başlatılan ve 1950'li yıllarda hızlanan bir süreçtir. Bu süreçte Japonya'nın Batı ile ilişkileri, özellikle Amerika ile olan ticari ve teknolojik ilişkileri, büyük önem kazanmıştır. Japonya'nın bu dönemde gerçekleştirdiği ekonomik başarıları, Batı dünyasında büyük ilgiyle takip edilmiştir.